

LOKALHISTORIEN

GAMMELT OG NYT - VEJEN LOKALHISTORISKE FORENING

NR. 2/2021 - 3. ÅRGANG

100 års foto i Vejen

Af Erna Andersen, Vejen Foto

Den smukke bygning i røde mursten med karnapper og tvillingetårne på Nørregade 4 og 6 blev opført i 1904 og har fra begyndelsen huset Vejens fotograf. Historien om det, der med tiden blev Vejen Foto i sluthalvtredserne, løber parallelt med fotografiets hastige udvikling.

Nørregade 4 fra 1904

Min mand, Erik Andersen, og jeg overtog i 1959 den velrenommerede fotograf Kristian Henrik Kocks fotoatelier og udvidede forretningen til en egentlig fotohandel i takt med, at fotografiapparatet blev tilgængeligt for først hobbyfotografer og siden den brede befolkning.

Oprindeligt tilhørte førstesalen på Nørregade 4 fotograf Peter Hansen Beck (f. 1882 i Skodborg), som drev atelier fra 1904-1920. I stueetagen etablerede frisør Plambeck, boghandler H. Bruun Møller og købmand Andreas Sørensen de første forretninger i bygningen.

Bygningen har siden ændret karakter. Først da Nørregade blev ledt ud i en viadukt i 1917, da jernbanen førtes gennem Vejen. I denne omgang etableredes trapper op til bygningen, hvilket ikke er helt ideelt for en forretning, særligt hvis den ovenikøbet er placeret på første sal. Senere blev tvillingetårnene erstattet af mere

minimalistiske gavle, da bygningen ikke kunne holde til vægten.

Fotografiets historie

Fotoatelieret var placeret på første sal med tagvinduer eller meget store vinduer. Det skyldtes, at al fotografering foregik ved dagslys, da elektriciteten jo ikke var opfundet. Man var derfor helt afhængig af at have gode lysforhold, så eksponeringen blev korrekt. Jeg er blevet fortalt af en kunde, at han måtte køre hjem igen, fordi vejret var for mørkt til at få taget et portræt. På de rigtigt gamle billeder ser man derfor heller aldrig de portrætterede smile, da eksponeringen tog så lang tid, at ingen kunne fastholde et naturligt smil. Faktisk havde fotograferne gaffelformede nakkestøtter, der holdt hovedet, så man ikke kunne bevæge det under optagelsen. Det krævede både beherskelse af fotografiapparatets teknik og snilde til at få vellykkede portrætter.

I begyndelsen fotograferede man på glasplader. Man havde ikke forstørrelsesapparater, så billederne blev taget på en glasplade i samme størrelse, som fotografiet skulle fremkaldes i. I fotoatelieret på første sal var der sat en liste over de store vinduer, hvorpå man placerede glaspladerne sammen med fotopapir. Pladerne og papiret blev holdt på plads af ståltråd, der var spændt hen over vinduet. På denne måde blev fotopapiret belyst af dagslyset.

Salonkamera overtaget med forretningen

Da vi overtog forretningen, var der et kamera, hvor man tog de såkaldte polyfotobilleder (ark med 9 eller 12 billeder) og et såkaldt salonkamera lavet i nøddetræ med bælgudtræk og messingobjektiver. I dag er salonkameraet en smuk kuriositet, men dengang i sluthalvtredserne, lige da vi havde overtaget forretningen, brugte min mand det til at fotografere med. Men vi investerede snart i moderne udstyr.

Atelier

Da vi i 1962 ventede vores andet barn og stadig ikke kunne finde noget at bo i, besluttede vi at bygge det hus på Svalevej, jeg stadig bor i.

Fotoforretningen i Nørregade 4

I Nørregade bor en....

.....fotograf K.H. Kock overtog forretningen i 1920 efter P.H. Beck, hos hvem han også var udlært. Kock drev forretningen frem til sin død i 1958. Derefter fortsatte Anna Kock med at drive forretningen ved hjælp af en bestyrer. Et år efter K.H. Kocks dødsfald overtog vi forretningen i 1959 og kaldte den Fotograf Kocks Efterfølger.

Vi købte forretningen for 15.000 kroner og overtog den 1. juli 1959. Selve lokalerne var lejet ved Ingeborg Schmidt, som var enke efter urmager Emil Schmidt og boede i lejligheden over fotoatelieret. Den månedlige leje var 119,87 kroner. Som nævnt var placeringen på første sal nær viadukten med trapper foran vanskelig. I begyndelsen havde vi blot to små udhængsskabe på hver sin side af opgangen, hvori vi kunne udstille fotografier. Vi lejede derfor også et større udstillingsvindue i stueetagen, der husede Jydsk Telefons central.

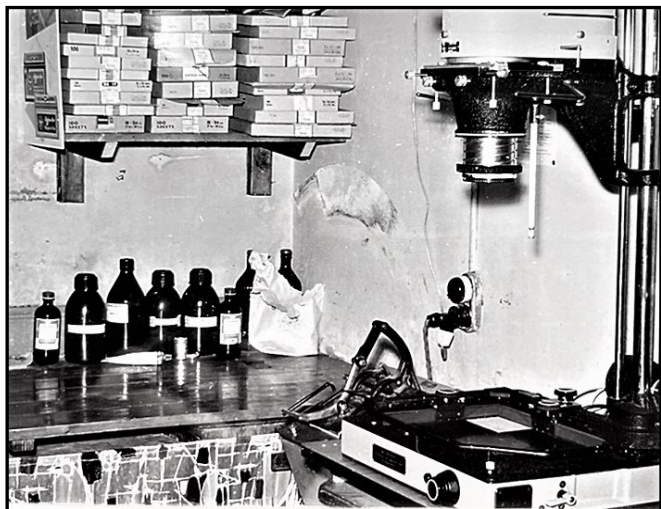
Fru Kock beholdt selv lejligheden, som ellers havde hørt sammen med de forretningslokaler, vi lejede. Vi havde meget besvær med at finde noget at bo i. I den første tid sov vi derfor i atelieret og hentede mad fra fru Gejls pensionat i Elmegade. Vores datter, som var ét år, blev passet af mine forældre på Sjælland, indtil vi fandt et par værelser på Øster Allé 12 hos Martin Jensen. Her lejede vi loftet med plads til et gaskomfur og køleskab. Det var meget interimistisk, men vi klarede os. Al vores tid og energi blev jo lagt i etablering og udvikling af forretningen. Vores datter sov til middag i en kurv bag de store baggrundsgardiner i atelieret.

Fra fotograf til fotohandel

Kort efter overtagelsen omdøbte vi forretningen til Vejen Foto, da vi udvidede med også at sælge kameraer og andet fotoudstyr. Poul Thygesen designede logoet med to blændeåbninger i o'erne i Vejen Foto.

I 1965 døde min mand, og jeg havde store problemer med, hvordan jeg skulle drive forretningen videre, og om jeg i det hele taget kunne. Det var min mand, der var uddannet fotograf, mens jeg var medhjælpende hustru. Jeg besluttede at ansætte en udlært fotograf, som så skulle oplære mig i faget. Valget faldt på Kirsten Lauesen, der var udlært i Aalborg. Kirsten oplærte mig i det fotografiske håndværk over fire år, mens jeg drev forretningen videre. Bogføringskurser tog jeg på handelsskolen.

I begyndelsen var alle fotograferinger i sort/hvid, hvor vi selv fremkaldte billederne i mørkekammeret i forretningen. Efter fremkaldelse lavede vi retouchering af billederne med et fint barberblad. Blandt andet derfor var der meget arbejde uden for åbningstiden

Mørkekammer

Skulle det være farvebilleder, blev de håndkoloreret. I den proces begyndte man med at bruntone sort/hvid-billedet, så hudfarven blev så naturlig som muligt. Man sendte de bruntonede billeder til specialister med oplysninger om øjenfarve og farver på tøj. Somme tider måtte man sende selve tøjet med, hvis kunden insisterede på, at tøjet skulle gengives i de helt rigtige farver.

Rigtige farvebilleder begyndte man først med i begyndelsen af tresserne, mens farvedias havde været fremme i mange år.

Vejen Foto flytter

Den 1. juli 1969, præcis ét årti efter vi overtog forretningen, flyttede jeg Vejen Foto til stueetagen, som tidligere havde lagt plads til telefoncentralen og senere revisionskontoret Korsgaard Schmidt. Huslejen beløb sig til 1.000 kroner om måneden, og jeg fik derved mere plads til fotobutik, atelier og mørkekammer.

Tre år efter i oktober 1972 købte ejendomsrådgiver Leif Poulsen hele ejendommen af urmager Arne Schmidt. Lejemålet fortsatte, men lejen steg 1.100 kroner om måneden.

I februar 1980 flyttede jeg forretningen til Søndergade 3A, hvor boghandler Topp før havde haft forretning. Også denne ejendom ejedes af

Leif Poulsen. Det var store lokaler på i alt 126 kvadratmeter. Det blev derfor en dejlig stor butik, stort atelier, lagerplads, mørkekammer, kontor og personalerum. Jeg husker ikke, hvad huslejen var, men jeg har kvitteringer på, at indretningen af hele butikken kostede betydelige 94.500 kroner.

Allerede i januar 1982 ønskede Leif Poulsen at sælge ejendommen. Det gjorde mig utryg, da jeg derved kunne risikere at miste lejemålet og dermed den nyetablerede forretning. Da Poulsen besluttede at omdanne bygningen til tre ejerlejligheder, købte jeg underetagen. Den handel var jeg glad for, og jeg videreførte Vejen Foto fra denne lokation i Søndergade i yderligere tolv år til marts 1994, hvor jeg gik på efterløn. Det blev i alt til 35 år med Vejen Foto.

Vejen Foto i Søndergade 3

Dernæst

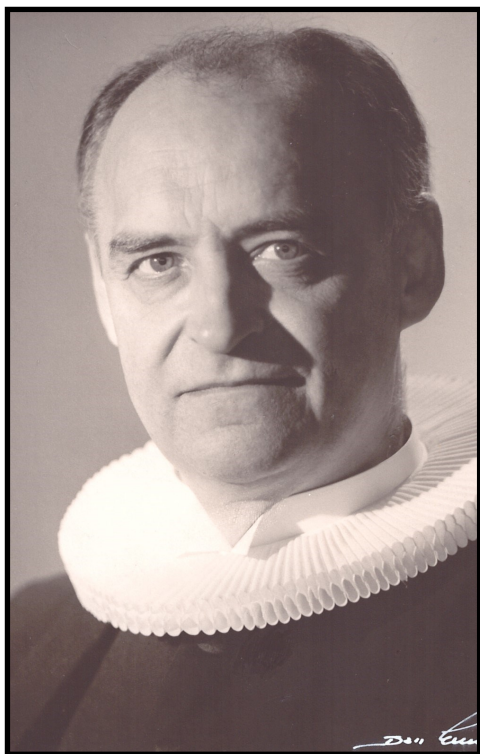
Vejen Foto, lokaler og inventar blev solgt til Ib Nørholm fra Japan Photo i Aalborg, som også ejede flere fotoforretninger, der alle blev drevet af bestyrere og kom derefter til at hedde Japan Photo. Efter kort tid flyttede han en del af det ind til farvehandler Boysen. Da farvehandleren lukkede, flyttede forretningen ud til Botex, tidligere Knud A-Gardiner for senere at lukke helt i 2002.

Dermed sluttede knap 100 års fotografisk historie for firmaet Vejen Foto .

Selve Søndergade 3A blev købt af et murerfirma som førte ejendommen tilbage til sit oprindelige udseende, og der blev indrettet tre beboelseslejligheder.

Gunnar Monrads virke som præst i Vejen og Læborg sogne fra 1949-78.

v/ Paul Monrad, pastor emeritus, Askov.

Pastor Gunnar Monrad.

*Venligst udlånt af Paul Monrad -
foto: Dall Schmidt.*

Far var rundet af den grundtvigske højskole- og kirke-tradition, det har han aldrig lagt skjul på. Han begyndte sit livsvirke som højskolelærer på Rønshoved højskole i to år og var derefter præst i ti år i de to små landsogne Dybe og Ramme oppe ved Limfjordens vestende. Det var under krigen, hvor præstegården i mere end et år var besat af tyskerne indtil befrielsen maj 1945. Det var lærerige år for den unge præst og hans hustru og efterhånden fem drenge. Far var glad for at være præst her og blev mødt med megen tillid i sognene. Han var ud over sit primære virke som præst i kirkerne bl.a. formand for ungdomsforeningen og holdt mange foredrag rundt omkring i landet, men han følte efterhånden, at han trængte til større udfordringer. Derfor søgte han embedet i Vejen og Læborg og fik det, og det var her han fik sit manddomsvirke som sognepræst gennem næsten 30 år.

Præst i Læborg og Vejen

Læborg er et landsogn, mens Vejen by i hans tid gennemgik en stadig udvikling som industriby. Far kom til et embede, der var 3½ gange større end det, han havde haft. Den gamle store præstegård og haven nede ved Vejen å og Hovedvej 1 var en perfekt ramme i hvert fald for familiens nu i alt seks drenge, men da den også var upraktisk og dyr i drift, besluttede menighedsrådet at sælge den, og i 1955 stod en ny præstegård klar til indflytning på Baungårdsvej med konfirmandstue i kælderen, men i øvrigt ikke væsentligt forskellig fra et almindeligt parcelhus i Vejen.

*Luftfoto af den gamle præstegård.
Privatfoto*

Far havde fra nu af ikke behov for at opsøge opgaver som præst, de meldte sig helt af sig selv. Han ville gerne være præst for alle, også de såkaldt kirkefremmede. Han kunne aldrig finde på at spørge om folks motiver til at gå i kirke eller lade være, men opfordrede dog folk til at få mest muligt ud af deres kirkeskat! Han var glad og taknemmelig for dem, der kom. Han mærker ikke standsforskelle, siger han, Vejen er en usnobbet by. Han vil gerne i samtale med folk om alt det, vi er fælles om. Hvad er da kirkens opgave? Han svarer et sted en avis, at det er en bunden opgave at være præst. Han er sat til at forkynde et bestemt syn på mennesket som skabt i Guds billede, sådan som bibelen fortæller det. Men der skete igen ifølge bibelen et uheld, det såkaldte syndefald, gudsbilledet er blevet formørket. Som et eksempel herpå nævner han fra kunsthistorien Michelangelo, der engang blev bebrejdet, at en statue af en fyrste ikke lignede fyrsten, hvortil

Michelangelo svarede, at han havde bestræbt sig på at vise ham, sådan som han ville have set ud fra Guds hånd, hvis han ikke var blevet ødelagt. Kirkens vigtigste opgave er at kalde mennesket til genskabelse, og det sker gennem Ordets forkyndelse og i dåben og nadveren, hvor Guds søn, vor Herre Jesus Kristus kommer os i møde. Alene Guds nåde og barmhertighed gennem Ham genskaber det nødstedte menneske. Det sker ved søndagens gudstjeneste, men kan i og for sig ske på en hvilken som helst anden dag i et hjem, eller hvor som helst. Men for far var ugens bedste og festligste dag uden tvivl søndagen med salmesangen. Men der skal være sammenhæng mellem kristendommen og hverdagen; der lyder et kald til os om at være medarbejdere på hinandens glæde (jf. apostlen Paulus). Det væsentligste er Guds anerkendelse af mennesket uanset værdighed. Jamen, kan præsten da ikke komme i tvivl om troen på Gud? Hertil svarer far jo. Derfor er det vigtigt for en præst aldrig at være skråsikker, sådan som det også gælder for alle andre, for hvordan kan man lade være med at tvivle på Gud? På samme måde kan man tvivle om det evige liv, som man måske bedst forstår, når man står overfor en åben grav, der rummede den, der var livet for én.

Far var en flittig mand

Det er vanskeligt at lære alle mennesker at kende. Men far er flittig. Han har dåbssamtaler, store konfirmandhold, bryllups- og begravelsessamtaler, besøg på sygehuse, alderdomshjem, plejehjem, hos de gamle i eget hjem plus andre samtaler, mere kontorarbejde end de fleste anede, opgaverne vælter ind. Desuden var han skolekommissionsformand, formand for tilsynsrådet ved børnehjemmet Brejdablik. Når ungdomsforeningen var på det årlige julebesøg i præstegården var der stuvende fuldt hus. Far læste en god historie nede i konfirmandstuen, og bagefter var der kaffe i stuerne ovenpå, hvor også drengene løb rundt med sølvkaffekander og serverede.

Om de kirkelige retninger i sognene gælder, at

fronterne tidligere var trukket skarpere op end i dag. Vejen er blevet en mere mangfoldig by både politisk og kirkeligt, mens Læborg sogn stadigvæk har noget af landsbyfællesskabet tilbage. Far siger om Indre Mission, at han har respekt for deres arbejde; at det er en folkekirkelig bevægelse, kan han som præst kun være glad for. Nogle af hans bedste venner, var fra Indre Mission. Han nævner her bl.a. vognmand og borgmester K.Hansen, der havde hele seks piger og en dreng, hvor den ældste datter, Else, blev gift med Vejens første kapellan, Henning J. Madsen.

*Vejen kirke.
Foto: ukendt*

Far var bramfri

Far var god til at samtale med folk, han var ligetil og bramfri. Allerede ved indsættelsen i Læborg kirke, som var stopfuld, sagde han som det første på prædikestolen, pyh, hvor er her varmt, kan vi ikke få lukket et vindue op! Og da der var restaurering af Vejen kirke, fik han sænket prædikestolen, så han kunne komme mere i øjenhøjde med folk. Han var også interesseret i fodbold, og det fortælles, at han og graver Sørensen havde en aftale om, at graveren skulle gå ud på kirkegården og lytte til stemningen på fodboldbanen, sådan at han,

når far gik op på prædikestolen kunne få besked om resultatet ved at graveren f.eks. rakte to fingre op i vejret, betød det, at Vejen var foran med to mål. Og engang var en kirkegænger dejset om på kirkegulvet, hvorefter far spurgte om, der var en læge til stede (feks. Dr. Heuch eller doktor Lund), og lidt efter: Er graveren tilstede- --?

Sang meget - og gerne

Far lagde vægt på, at han ikke havde et kontor, men et "studereværelse". Han var en ivrig avislæser og læste mange bøger, gerne historiske værker og litteratur i det hele taget. Han var levende optaget af sin gerning som præst, og han brugte gerne "billeder" i sine prædikener, som folk kunne huske og tænke over, når de kom hjem. Han var glad for at synge og sang af hjertens lyst i Læborg kirke sammen med førstelærer og kirkesanger Søren T. Bertelsen, når de stod overfor hinanden i kirkens midtergang. Han havde i det hele taget et godt forhold til kirkernes medarbejdere.

Menighedsrådsformanden i Vejen, Viggo Jensen, sagde ved afskedssammenkomsten for far og mor, at far altid havde taget sit embede alvorligt, men aldrig sig selv.

Pensionist

Far og Mor flyttede til Askov som pensionister og fik ti gode år sammen her, inden de igen flyttede tilbage til Vejen og kom på Egely. Far døde i 1996 og mor i 2001 og er begravet på Vejen kirkegård. Far sagde engang med et glimt i øjet, at han gerne ville begraves i nærheden af gartner Burkal, for så mente han, at han kom til at ligge i god jord!

*Vejen gamle kirke
Foto: Ukendt*

Vejens 2 kirker

Med VisitVejens tilladelse

Vejen Kirke ligger lige ud til Hærvejen, Jyllands gamle hovedfærdsåre. Kirken selv er en nyere model, så tag også et kig på kirkegården overfor - her er du på sporet af den gamle kirke.

Den nuværende kirke er opført i 1896. Da jernbanen til Esbjerg blev anlagt i 1874, udviklede Vejen by sig fra landsby til stationsby. Det kneb med plads i kirken, og indbyggerne i Vejen arbejdede for at få en ny og rummelig kirke.

Den nuværende kirke er opført i nyromansk stil med rødt murværk og skifertag, og er tegnet af arkitekt Vilhelm Ahlmann. Murværket er prydet med enkle bæltter af kridtsten, som bryder murfladen. Kirkebygningen består af et langhus med tredelt korparti samt tårn. Der er genbrugt byggematerialer fra den gamle kirke, bl.a. en særpræget portal fra en præstedør med granitrelief og sokkelsten. Farvesætningen er fra en større renovering, der blev afsluttet i 2021.

Det meste af kirkens inventar er overført fra den gamle kirke. Døbefonten i granit stammer helt tilbage fra den gamle kirkes opførelse. Altertavlen er udformet som en bred rundbuearkade, hvor der i 2021 er tilført nyt billede udført af kirkekunstner Maja Lisa Engelhardt. Stoleværk i enkel skønvirkestil er fra den nye kirkes opførelse. Salmenummertavler er prydet med dele af himlen til den tidligere

prædikestol. I de fem forreste stolerækker er der genbrugt udskårne fyldninger fra den gamle kirke. Resten af stolerækkerne er af nyere dato.

Den gamle kirke

Den gamle romanske kvaderstenskirke blev antageligt bygget omkring 1200, og med sikkerhed nævnt i historiske kilder i 1280. Kirken var placeret i den sydlige ende af den oprindelige landsby, fordi våbenhuset var anbragt mod nord. Bygningen har omfattet skib, kor og senmiddelalderligt tårn samt våbenhus. Den oprindelige altertavle er placeret i den nye kirkes korsarm. Kirkebygningen rummede nogle bygningsmæssige detaljer, der er atypiske for området.

Kirkegården

På kirkegården overfor Vejen Kirke er den gamle kirkes grundplan markeret med lave hække og der er en mindesten. Kirkegården rummer en anelig mængde gravsten udført af Niels Hansen Jacobsen samt rester af to gravhøje fra oldtiden, som har været en del af kirkegården. En af dem er indgået i begravelsesarealet, og udgøres i dag kun af en svag forhøjning, der anvendes til urnebegravelser. Den oprindelige kirkegård kan fornemmes på det nuværende nordøstlige hjørne.

Arkivet arbejder for at bevare og formidle den lokale historie i Malt, Askov, Læborg, Andst og Vejen.

Arkivets samling stammer fra private borgere, virksomheder og foreninger og består bl.a. af protokoller, breve, dagbøger, aviser, såvel som billeder og kort. Du kan søge online i arkivets arkivalier på arkiv.dk.

Arkivet drives til dagligt af to arkivarer og en arkivassistent. Desuden har arkivet en række frivillige kræfter, som hjælper med at sætte de mange historiske kilder i system.

Arkivets åbningstider:

Mandage: 10.00 - 18.00

Tirsdage: 09.00 - 13.00

NYE ÅBNINGSTIDER I 2022

Fra januar af ændres åbningstiderne til 9-16 mandage og tirsdage.

Kontakt

79 96 52 75

vejenarkiv@sonderskov.dk

Østergade 2

6600 Vejen

-----oo-----

Bøger til udlån:

Foreningen har nogle bøger, som medlemmerne kan låne.

Det drejer sig om følgende titler:

Ejner Pedersen: Håndværk og livsværk

I. C. Heuch: Kunsten at læse

Kristian La Cour Pedersen: Minder fra Georgia og Knud Pedersens skolehjem i Skibelund

Kristian Nielsen: Livserindringer

Mogens Krintel: Det er da gået meget godt

Mogens Krintel: Livet på Brejdablik i Vejen

Niels Fjord: Fortællinger og skitser fra mit liv

Niels Hansen Jacobsen – udgivet i anledning af hans 150-års fødselsdag

Ole E. Christiansen: Den tyske kommandant og danskerne

Ole E. Christiansen: Krigen, der aldrig kom 1-4.

Poul Dam: Arnfred

Vejen besat og befriet: DVD.

Vejen Lokalhistoriske Forening, Huset, Østergade 2, 6600 Vejen

Formand: Leif Meineche

Næstformand: John Kristensen

Kasserer: Poul Erik Poder

Sekretær: Lise Krintel

Medlem: Tove Nielsen

1. suppleant: Niels Fjord

2. suppleant: Erik Völcker

Revisor: Viktor Fejfer Jacobsen

Lokalhistorien, gammelt og nyt - Vejen Lokalhistoriske Forening:

Redaktion: Birthe Klockmann Nielsen, Mogens Krintel og Tove Nielsen.

Ønsker du at blive medlem af foreningen, kan du gøre dette på hjemmesiden:

www.vejenbys.dk

Hvad der er sket i foreningen:

På mandagsmøderne er der ofte en indleder, men mandagsmøderne i første halvår af 2021 blev aflyst pga. coronakrisen.

På mandagsmødet den 1. november 2021 fortalte Elna Jørgensen om menighedsrådets arbejde og Vejen kirkes restaurering.

Kalenderen:

Mandagsmøder: Normalt den første mandag i hver måned mødes vi til medlemsmøde.

Mødedatoer i 2. halvår af 2021: Mandag den 6. december 2021 kl. 15.30

På grund af coronakrisen kan der ske ændringer. Medlemmer og andre interesserede kan holde sig orienteret på hjemmesiden www.vejenbys.dk. Herudover vil formanden som hidtil indkalde til møderne.